

De twee kanten van het Kanaal

# De twee kanten

Een geschiedenis van  
Engeland en de Nederlanden

# van het HARRY DE PAEPE Kanaal

Uitgeverij  
**VRJ  
DAG**

# Inhoud

Inleiding	7
1 Voorbij de grenzen van de bekende wereld	13
2 ‘Die van Vlaanderen heeft me verraden!’	29
3 De Engelse eeuw van Vlaanderen	49
4 Kill the Flemings!	83
5 Perkin Warbeck: een charlatan ‘from Flanders’	107
6 Een kruisbestuiving van woorden, bier en boeken	125
7 Schotse neven en de scheppers van een imago	141
8 De Civil War en de haat-liefdeverhouding met de Nederlanden	159
9 King Billy, die koppige Hollander	179
10 De Nederlanden als Brits project	199
11 Poor Little Belgium!	225
Epiloog – In Flanders Fields	241
Wil u meer lezen?	245
Index van persoons- en plaatsnamen	249

## Inleiding

Op mijn computer flinkt de cursor bij de laatste woorden van het manuscript. Ik surf even naar enkele sociale media. ‘We’re leaving! Nous allons!’ Een Twitterfilmpje toont een Britse politica die zich boos maakt in het Europese Parlement. Met mijn gezin geniet ik van een vakantie in Nederland. Het is 4 juli 2019. In Amerika vieren ze *Independence Day*. Het Verenigd Koninkrijk maakt nog altijd deel uit van de Europese Unie. De zelfverklaarde Independence Day van de brexitkiezer is er – nog – niet gekomen. Iets meer dan drie jaar geleden stemde een meerderheid van de Britse kiezers nochtans dat het land uit de EU diende te stappen. Het is aan de redevoering van de politica in een opvallend kleurig jasje te merken dat ze niet bepaald blij is dat er nog geen gehoor werd gegeven aan ‘the will of the people’. Een aanhanger van de brexit deelt het klassieke beeld van vrouwe Britannia als reactie op het filmpje. Ze zit in haar Romeinse uitrusting naast een leeuw. Op haar hoofd rust een bepluimde helm, ze houdt in haar ene hand een drietand vast en in haar andere hand een schild met daarop de *Union Jack*. ‘Euroscum!’, staat erbij geschreven. Ik gniffel even. Dit oersymbool van Britse trots ontsproot uit de fantasie van een Antwerpenaar. Jan of John Roettiers ontwierp Lady Britannia in de 17de eeuw in opdracht van de Engelse koning. En dat omdat de Engelsen net een Hollandse vloot hadden verslagen. En ja, zelfs het verwijt ‘scum’ – ‘tuig’ – komt van bij ons. ‘Scum’ komt gewoon van het Nederlandse schuim. De Britten en Engeland zijn Nederlandser dan ze

zelf beseffen. En ook wij, Nederlanders in de ruimste historische betekenis van het woord, beseffen dat veel te weinig.

## Schilderijen in Dendermonde

Als jong kereltje groeide ik op met zicht op de belforttoren van Dendermonde. Vanuit mijn kamer hoorde ik de beiaard spelen en kon ik de toren van de oude lakenhal zien blinken boven mijn geboortestad. Wanneer je die lakenhal binnenwandelt, dan moet je eerst een grote trap op. En bovenaan die trap prijkt een imposant portret van een man met een dikke snorrenbaard en een strenge blik. Hij is gekleed in een met goud omboorde robe. Zijn zwarte lakschoenen met bovenop een gesp wekken de indruk dat je ze zo kan aanraken. Rond zijn nek hangt een zware vergulde ketting. Mijn kleine ik staarde dat schilderij vaak lang aan. Die snor en het vele rood en goud op het doek hadden een betoverende werking. De verantwoordelijke van het onthaal wekte me vaak in mijn verwondering door ietwat argwanend te informeren of ik iets nodig had. ‘Nee’, zei ik dan. Ik kwam immers ‘gewoon eens kijken’. Het is het portret van de 19de-eeuwse Polydore De Keyser, een geboren Dendermondenaar én een *Lord Mayor* van Londen. Verderop in het stadhuis hangt een minstens zo indrukwekkend schilderij uit diezelfde 19de eeuw van een Ros Beiaardommegang, de plaatselijke trotse traditie. Het toont het gebouw waarin het schilderij nu hangt. Centraal staat dezelfde De Keyser in een scharlaken-rood uniform. Hij bevindt zich met een hoop notabelen op een speciaal opgetrokken balkon. Vooraan kijken een heleboel mannen met strooien hoeden en dames met kinderen op de arm naar het tafereel. Het Ros Beiaard, het dansende houten paard dat voortkomt uit de sages rond Karel de Grote, glundert in de zomerzon. Verschillende Union Jacks deinen mee op het ritme van de wind. Polydore had het helemaal gemaakt in Engeland. En dat vierde zijn geboorteplek terecht.

## Schilderijen in Manchester

Mijn twintigjarige ik stond opnieuw een geschilderd tafereel aan te staren. Andermaal bevond ik me in een stadhuis. Echter, deze keer in het Engelse Manchester. Een goede vriend van me nam me mee door zijn thuishaven. Hij vond dat ik het stadhuis moest zien. Daar creëerde de bekende victoriaanse kunstenaar Ford Madox Brown twaalf muurschilderingen die de geschiedenis van de stad tonen. Eén ervan heet *The Establishment of the Flemish Weavers in Manchester*. We hadden er plezier in. Ik had mijn Engelse kompaan al overstelpt met weetjes over wat ‘wij’ allemaal niet naar Engeland hadden gebracht. Bier bijvoorbeeld. Hij geloofde er niks van. Of dat het eerste gedrukte Engelstalige boek bij ‘ons’ was gedrukt. Dat kon hij ook nauwelijks aanvaarden. En nu stonden we voor een schilderij dat de 14de-eeuwse migratie van Vlaamse wevers naar Engeland bejubelde. ‘Je weet toch dat de Honderdjarige Oorlog eigenlijk bij ons begon?’, vroeg ik hem half plagend. ‘Ga weg!’

## Een eigen kijk

*De twee kanten van het Kanaal* is een heel persoonlijke kijk op de geschiedenis van de relatie tussen Engeland en de Nederlanden. De banden tussen onze gewesten en het eiland overzee zijn al eeuwenoud. Ik begin het bijzondere verhaal in de tijd van de Romeinen. Een onbekend eiland aan de overkant trekt de bewoners van het continent aan en maakt hen nieuwsgierig. Die nieuwsgierigheid leeft door tot op vandaag, al was het maar omdat die eilandbewoners zo verdornd lastig kunnen zijn. Dan neem ik u mee door de vroeg-middeleeuwse tijd waarbij de onderlinge band tussen de Angelsaksen en de Vlaamse adel uitgeklaard wordt. De Friezen domineren op dat ogenblik de Noordzee of de ‘Mare Frisicum’. De verovering van Engeland door Willem van Normandië veroorzaakt een Vlaamse doorbraak. De Vlamingen worden in de nasleep van de

verovering door de Normandiërs ‘de zesde natie’ genoemd omwille van hun grote aantal. Met Vlamingen wordt er meer bedoeld dan het historische graafschap. De naam ‘Flemings’ slaat op zowat iedereen uit de Zuidelijke Nederlanden. Een monnik pent in Rochester ‘Hebban olla vogala’. De aanwezigheid van die Flemings heeft zelfs impact op de ruimtelijke ordening in Wales. De 14de eeuw kun je gerust de ‘Engelse eeuw van Vlaanderen’ noemen. Het graafschap zit volop verwickeld in de Engelse politiek. Daarbij speelt de stad Gent met Jacob Van Artevelde een belangrijke sleutelrol. Het Zeeuwse Sluis gaat in die eeuw de geschiedenis in als de plek waar de Engelse marine het levenslicht ziet. Het is niet alleen de eeuw waarin de Engelse boeren in opstand komen tegen ‘John of Gaunt’ – Jan van Gent – en daarbij onder meer Vlamingen viseren, maar er trekt dan zelfs een ware Engelse kruistocht naar Vlaanderen. Ondertussen zijn badhuizen – lees: prostitutiehuizen – van ‘frows’ uit Lage Landen immens populair in Engeland. Honderd jaar later vertrekt een omgekeerde invasie. Vanuit de Bourgondische Nederlanden steekt een zekere Perkin Warbeck uit Doornik met een claim op de Engelse troon het Kanaal over. In de 16de eeuw groeit de Nederlandse gemeenschap in Londen aanzienlijk. De kanonniers van de Tower bestaan voornamelijk uit mannen afkomstig van onze gewesten. De productie van bier en boeken is in handen van Nederlanders. William Caxton, de eerste drukker van Engeland, spreekt Diets en leert zijn stiel ‘bij ons’. William Shakespeare ziet het befaamde *Globe Theater* ontstaan met de hulp van een Antwerpenaar. Het bekendste beeld van Shakespeare komt van de hand van een Amsterdammer die zich baseert op de gravures van een Brusselaar. Intussen worden de Nederlanders omgedoopt tot *Strangers*. Die *Strangers* beïnvloeden niet alleen de boekdrukkunst en het theater, maar ook het religieuze denken van de Engelsen. Op die manier is de Engelse Burgeroorlog gelinkt aan de Nederlanden. De Nederlanders hebben ook een hand in de val van het Engelse koningschap en ze speelden evengoed een rol in het herstel ervan. Bij het ontstaan van de constitutionele rol van de monarchie is er

een impact van ‘ons’ door toedoen van Willem III van Oranje. De Nederlanden ondergaan het lot om het geliefkoosde slagveld van de Europese grootmachten te worden, waar de sterren van de hertog van Marlborough en de hertog van Wellington schitteren aan het firmament. Nadat de Nederlanden Engeland mee vormden, gaan de Britten de Nederlanden vormen door zich actief bezig te houden met het ontstaan van het Koninkrijk der Nederlanden en het ontstaan van België. Bij de ontwikkeling van de Industriële Revolutie in onze gewesten spelen de Britten – of de van hen gestolen informatie – een actieve rol. Het verhaal wordt ten slotte afgesloten in de Eerste Wereldoorlog. In ‘Flanders Fields’, waar Engeland en de Nederlanden elkaar op trieste wijze in de armen vallen. De trauma’s van de 20ste eeuw bepalen voor een groot deel de Britse kijk op de wereld vandaag. En hun kijk op ‘Brussels’.

### Zonder hen geen boek

Je kunt wel informatie verzamelen en dan een verhaal uitdokteren, maar dat verhaal moet ook nog tot stand kunnen komen. Daarom wil ik mijn uitgever, Karl Drabbe, bedanken voor het vertrouwen, de kritiek en de aanmoedigingen. Ook de ondersteuning van Ronald Grossey en Rudy Vanschoonbeek is van onschatbare waarde geweest. Marc Vanfraechem ben ik dankbaar voor zijn immer strenge bijsturing van mijn taalgebruik. Ook wil ik kunstenaar en restaurateur Sven Van Dorst danken om zijn expertenblik te werpen op mijn schrijfwerk over de schilderkunst. Dat The Phoebus Foundation me toestond om gebruik te maken van hun collectie om dit boek te illustreren was mogelijk dankzij Sven en dankzij de vriendelijkheid van prof. dr. Katharina Van Cauteren. De Dendermondse burgemeester Piet Buyse bezorgde me interessante informatie over het verblijf van Margaretha van York in zijn stad, en ook zijn enthousiaste aangeboden hulp en ondersteuning apprecieer ik ten zeerste. Mijn goede vriend Daniel Soars hielp me

met het verkrijgen van enkele teksten. Maar hij verdient vooral mijn dank, omdat ik hem jarenlang mocht plagen met ‘how we created your country’. Uiteindelijk is dit werk daarvan het gevolg. Mijn grootste dank gaat uit naar de belangrijkste persoon in mijn leven, de moeder van mijn kinderen, An. Haar eindeloze geduld en haar niet aflatende steun zijn voor mij ongelooflijk belangrijk. Ze ondergaat mijn kinderlijke enthousiasme geduldig wanneer ik weer iets nieuw heb geleerd. Zoals het weetje dat de Britse majoor en parlementslid Valentine Fleming, die in de Eerste Wereldoorlog sneuvelde, een telg was uit een Schotse bankiersfamilie met Vlaamse wortels. Winston Churchill schreef in *The Times* het in memoriam voor Valentine. Zijn zoon, Ian Fleming, ging later de geheime dienst in en creëerde James Bond. Een romanfiguur die volgens sommigen deels gebaseerd is op de Nederlandse prins Bernhard, die Ian kende en ook van snelle auto's hield. Maar wacht even, nu begin ik al te vertellen...

Nooitgedacht, Drenthe  
4 juli 2019

## 1

# Vorbij de grenzen van de bekende wereld

‘Het binnenland van Britannia wordt bewoond door volksstammen, die de traditie de oorspronkelijke inwoners van het eiland noemt; de zeekust wordt bewoond door Belgen, die uit roof- en krijgslust zijn overgekomen.’

*Julius Caesar, De Gallische Oorlog, rond 58 v.C.*

Een jonge keizer tuurde in het jaar 40 zenuwachtig naar de zee. Gaius Caesar Augustus Germanicus was geen grote held als zijn vader Germanicus, al was hij daar zelf wel van overtuigd. Ze noemden hem ‘Caligula’, of ‘soldatenlaarsje’. Caligula liep als kleine etter in uniform tussen de soldaten. De Romeinse legionairs vonden het driftige kereltje geweldig. De soldaten die nu achter deze inmiddels volwassen kerel stonden, vonden hem op zijn minst vreemd. Maar hij betaalde en zolang hij dat deed, deden zij wat hij van hen verlangde.

## Caligula

Volgens de geschiedschrijver Suetonius oefende Caligula uitgebreid voor de spiegel om er zo angstaanjagend mogelijk uit te zien. Mogelijk vertoonde hij zijn ‘weezinwekkende’ blikken aan het golvende

water, want Caligula had ruzie gekregen met de zeegod Neptunus. Daarom besliste hij zijn legerkampen aan de Rijn in Germanië op te breken en naar de ‘oever van de oceaan’ te trekken om eens en voor altijd Neptunus een lesje te leren. Caligula stapte van zijn paard, trok zijn zwaard en sloeg naar de golven. Zijn troepen stonden intussen in slagorde. Het bevel tot de aanval klonk luid over het strand waarop de schutters hun pijlen en de slingeraars hun stenen naar de zee mikten. De soldaten chargeerden in de richting van het water en begonnen hun moedige gevecht met de golven. Vanop het strand keek de keizer minachtend naar de Noordzee. Zoals een echte veldheer liet hij zijn voetvolk ruggensteunen door ruitertij. De paarden plonsden. De zee kreeg het knap lastig. Ten slotte koos Caligula zelf het ruime sop en vocht de goddelijke keizer van man tot man tegen Neptunus. Caligula beschimpte en bespuwde hem. De zeegod kon niks anders bedenken dan met golven tegen het keizerlijke schip slaan.

Zodra Caligula terug op het strand stond, blies hij verzamelen. De legionairs veegden het natte bloed van de vijand van hun zwaarden. Suetonius schrijft: ‘Plotseling gaf hij bevel schelpen te verzamelen, die hij “krijgsbuit van de Oceaan verschuldigd aan Capitoel en Palatijn” noemde, en daarmee hun helmen en zakken te vullen. Als gedenkteken voor deze overwinning bouwde hij een zeer hoge toren, van waar net als van de Pharos ’s nachts vuursignalen moesten worden gegeven om schepen de weg te wijzen.’ De soldaten ondergingen de zoveelste gekte van de keizer. Rome kreeg kisten vol schelpen als oorlogsbuit en de keizer betaalde zijn troepen honderd denarii per man. De vuurtoren van Caligula zou op de kusten van Boulogne blijven staan tot de 17de eeuw, toen een verzakking van de kustlijn de ruïne voorgoed deed verdwijnen.

Boulogne was de Romeinse toegangspoort tot wat men de oceaan noemde. Wij spreken vandaag over het Kanaal. Caligula imiteerde met zijn schertsvertoning zijn roemrijke voorvader, Julius Caesar.

Net als Caesar had Caligula het plan opgevat om Britannia te overerven. Aan de senaat van Rome had de jonge keizer al laten weten dat het eiland onderworpen was aan de Romeinse wil. De zoon van de koning van de Britten, Adminius, had zich immers nederig aan Caligula aangeboden en dat was voor hem voldoende: ‘Hij zond een hoogdravend schrijven naar Rome en gaf de koeriers opdracht in hun wagen tot het Forum en het senaatsgebouw te rijden en de brief nergens anders dan in de tempel van Mars en in het bijzijn van de voltallige senaat aan de consuls te overhandigen.’ Adminius de Brit was in werkelijkheid op de vlucht voor zijn vader, koning Cynobellinus. Die Cynobellinus genoot zo’n sterke reputatie dat Caligula de aanval niet aandurfde en daarom dan maar het gevecht met Neptunus aanging.

## Caesar

Cynobellinus’ voorgangers hadden het al aan de stok gehad met de Romeinen. Julius Caesar vatte in zijn strijd tegen de Galliërs het plan op om het rijke eiland in te palmen. Althans, men had hem gezegd dat het eiland rijk was. De edelstenen lagen er voor het rapen, dat zwoeren koopmannen de edele Caesar. De eerste Romein die met troepen de Noordzee overstak was Publius Crassus, in 57 v.C. Vanuit Bretagne bereikte hij de Scilly-eilanden voor de zuidwestkust van Cornwall, ook bekend als de ‘Tineilanden’. De Britse stammen steunden de continentale Galliërs in hun oorlog tegen Julius Caesar. In zijn vierde oorlogsjaar tegen die Galliërs, 55 v.C., besloot Caesar in de herfst de overtocht te wagen. Hij vertrok vanuit het gebied van de Morini, zeg maar het gebied van Frans-Vlaanderen en West-Vlaanderen. Zijn bewapende verkenningen dienden om de vervloekte Britse steun te stoppen. Hij voer met tachtig schepen en slechts twee legioenen naar Engeland. Zijn vloot was vrij beperkt, omdat Caesar ervan overtuigd was dat hij het eiland gemakkelijk kon onderwerpen. De Britten bleken



echter op de hoogte van de veroveringsplannen. Toen de Romeinse schepen de witte rotsen van Dubris, het huidige Dover, naderden was het aanzicht van de opgedoken Britten zo indrukwekkend dat de schepen er niet durfden aan te meren. Uiteindelijk besliste Caesar niet ver van het huidige Ramsgate, een strook tussen Pegwell Bay en Deal, aan land te gaan. Zijn schepen waren echter te groot om dicht bij de kust te geraken. Hij gaf het bevel aan zijn soldaten de zee in te springen en om al wadend aan land te gaan. De Britten hadden van op het land de schepen gevolgd. Ze verastten de Romeinen met behulp van strijdwapens. Om de troepen aan te vuren sprong er een officier, die de standaard van het tiende legioen droeg, het water in en brulde: 'Vooruit soldaten, laat deze standaard niet in handen van de barbaren vallen!' Er ontspoon zich een verbeterde strijd in het water en hoewel de Britse strijdbijlen vele vijandige hoofden spleten, geraakten de Romeinen aan land en verjoegen ze de Britten. De tegenstand was harder dan verwacht en er lagen geen edelstenen voor het rapen. De grote Caesar was teleurgesteld. Het Britse weer zat ook niet mee en veroorzaakte schade aan de vloot. Caesar besliste terug te keren. Ondanks de mislukking maakte de expeditie toch grote indruk op de Romeinse bevolking. Het was goed voor de *public relations*. 'Caesar was de eerste die zich in het westen met een vloot op zee waagde en met een leger over de Oceaan naar een eiland voer, dat men door zijn afmetingen helemaal niet voor een eiland houden wilde en waarover de geleerden nog altijd van mening verschilden', schreef de Griekse historicus Plutarchus. Het betekende voor het Romeinse Rijk 'de uitbreiding van zijn macht tot voorbij de grenzen van de tot dan bekende wereld.'

Teruggekeerd in Gallië liet de imago-gevoelige Julius Caesar in volle winter een nieuwe vloot bouwen. Ditmaal een van achthonderd schepen. In het voorjaar van 54 v.C. stak de veroveraar nogmaals de zee over. Hij deed dat vanuit Portus Itius nabij Gesoriacum, het huidige Boulogne-sur-Mer. Het is bij dit Gesoriacum dat

Caligula zijn vuurtoren liet bouwen. Portus Itius werd dé toegangspoort tot Britannia in de Romeinse tijden. Caesar voer opnieuw naar dezelfde witte krijtrotsen. Ditmaal joeg het aanblik van deze grootse vloot de Britten weg van de kustlijn. Ongestoord landden de Romeinse legioenen en ze trokken Kent in via de rivier de Stour. Uiteindelijk zorgde het stamhoofd van de Britten, Cassivellaunus, rond het tegenwoordige Middlesex voor een georganiseerde tegenstand. Hij vormde een coalitie van verschillende Britse stammen en gebruikte strijdwapens voor een hevige guerrillaoorlog tegen Rome. De Keltische karossen waren op het vasteland in onbruik geraakt, maar de Britse stammen gebruikten ze nog volop. Iets in de Britse grond maakt de bewoners van het eiland behoudend. Caesar schreef in zijn *Commentarii de Bello Gallico*: 'Hun vechtmethodes is de volgende. Ten eerste rijden ze in alle richtingen, gooien projectielen en sturen gewoonlijk de linies in de war door de angst die de paarden en het lawaai van de wielen veroorzaken. Wanneer ze zich vervolgens tussen de divisies ruiters hebben gedrongen, springen ze van hun wagens en vechten te voet. Ondertussen trekken de wagenmenners zich geleidelijk terug uit het gevecht en stellen de wagens zo op dat er, als de krijgers door een menigte vijanden op de hielen gezeten worden, een toevluchtsoord aan hun kant voorhanden is. Zo geven ze aan hun krijgers enerzijds de beweeglijkheid van een ruiter en anderzijds de vaste positie van een voetsoldaat. En door dit dagelijks te doen en te oefenen, zijn ze zo getraind dat ze eraan gewend geraakt zijn bij zeer steile afdalingen de opgezweepten paarden in bedwang te houden, snel te laten inhouden en te keren, over de disselboom te lopen, op het juk te staan en daarvandaan heel snel in de wagen terug te keren.'

Caesars veldtochten onderwierpen het eiland niet aan het Romeinse gezag. Hij kreeg van Cassivellaunus de belofte dat de Britten een jaarlijkse schatting zouden betalen aan Rome. Caesar liet geen legioenen achter. De verovering van Britannia bleek een te grote inspanning voor de veldheer.

## Claudius

Tien jaar later zou de adoptiezoon van de inmiddels vermoorde Caesar spelen met hetzelfde plan. Het eiland fascineerde de Romeinen en de verovering ervan zou als een grote triomf bekeken worden. De uitgekiende Octavianus, beter bekend als keizer Augustus, durfde de grote onderneming echter niet aan. Andere kopzorgen deden Augustus afzien van een invasie. Geruchten over dergelijke plannen doken geregeld op tijdens het lange bestuur van de eerste keizer van Rome. De dichter Horatius noteerde in zijn *Oden*: 'Bescherm de keizer nu de Britanniër aan verre wereldgrenzen zijn komst verwacht'. Volgens de geograaf Strabo betaalde Britannia zich blauw aan tolheffingen en bracht het zo meer op dan mocht het door de Romeinen bezet zijn.

De echte onderwerping gebeurde door Augustus' kleinzoon: de oom en opvolger van Caligula, keizer Claudius. Claudius was de derde Caesar die tuurde naar het Kanaal. Hij besliste in 43 over te gaan tot een invasie. Koning Cynobellinus was inmiddels gestorven en zijn zoon Bericus volgde hem op. Toen hij echter van de troon verjaagd werd door zijn broers, vluchtte hij naar Rome. Claudius greep dit aan om af te werken waar zijn voorvader Julius Caesar was gestopt. De legers die hij verzamelde bestonden voor een deel de veteranen van de 'oorlog' tegen Neptunus. Maar ze waren niet erg happig op de hele onderneming. De keizer moest een bijzondere gezant naar de legerkampen sturen om zijn troepen over te halen. Vanuit Gesoriacum trok het Romeinse leger ten slotte toch de zee op. De landing gebeurde op de stranden van Kent en verliep vrij vlot. De legers van Claudius gebruikten onder meer olifanten als geheime wapen tegen de verschrikte Britten. In Colchester proclameerde de stotterende keizer dat Britannia een Romeinse provincie was geworden. De titel 'Britannicus' werd hem verleend en zijn zoontje werd zo genoemd – totdat diens stiefbroer Nero hem vergiftigde om keizer te kunnen worden. Rome richtte ter ere

van de verovering een triomfboog op die in de vroege middeleeuwen instortte. Colchester was, tot aan de plundering in 61 door opstandige Britten, de hoofdstad van Britannia. Na de plundering werd Londinium – Londen – de hoofdplaats. Hoewel Claudius als triomfator door Rome trok, duurde het nog ruim dertig jaar vooraleer het eiland – zonder Caledonië (Schotland) en Hibernia (Ierland) – zich aan de Romeinse wil onderwierp. De muur van keizer Hadrianus uit de 2e eeuw toonde het onderscheid tussen het Romeinse deel en de rest van het eiland in het noorden.

## Carausius

De omgeving van het latere Calais bestond vooral uit duinland dat overging in de Vlaamse wouden. Het was een van de meest onderontwikkelde gebieden in het Romeinse Rijk. Slechts één belangrijke weg liep erdoor: die van Oudenburg bij Oostende naar Doornik en Keulen. Boulogne of Gesoriacum – later Bononia – was, samen met Pagus Pontivus of Ponthieu, de draaischijf van de handel tussen de provincie Britannia en de rest van het Romeinse Rijk.

Een zekere Marcus Carausius kreeg van de Romeinen het bevel over een deel van de Romeinse vloot, om Saksische piraten in de Noordzee te bestrijden. De man was één der Menapiërs, de stam die een groot deel van het latere graafschap Vlaanderen bewoonde. Admiraal Carausius – of Caraus zoals hij oorspronkelijk heette – kwam volgens de West-Vlaamse historicus Johan Ballegeer van het eiland Liswega, het huidige Lissewege bij Brugge. Hij leverde, tot tevredenheid van Rome, goed werk af. Maar dat hij een groot deel van de piratenschatten op zak stak, viel er niet in goede aarde. Keizer Maximianus beval zijn executie. Toen Carausius hiervan hoorde, reageerde hij prompt door zich in 287 in Londinium tot keizer van Britannië en Noord-Gallië uit te roepen. Van zelfrelativering gesproken. Hij heerste als het ware over een Gallo-Brits zeerijk of

het *Imperium Britanniarum*. Het had een eigen senaat en consuls. Er bestaan nog munten met de beeltenis van deze Gallo-Britse keizer. Vanuit Rome probeerde men een nieuwe invasie op poten te zetten, maar die mislukte. Het Gallo-Britse rijk beschikte over een stevige vloot en verschillende legioenen. Dat het ook huurlingenlegers kon bekostigen, bewijst de rijkdom ervan. Uiteindelijk verloor de zelfverklaarde keizer zijn macht, toen Rome Bononia terug in handen kreeg en zo het eiland van de rest van het Rijk afsloot. Carausius werd daarop vermoord door een hoveling, in 293. In de Britse geschiedschrijving wordt hij 'the Augustus and Emperor of Britain, Zeeland, Dutch Flanders, Armorica and the Seas... the first Sailor king of England' genoemd. 'Carausius was the first to perceive the importance of the position of the British Islands.'

## Ondergang van de Britten

In de 5de eeuw verloor de havenstad Bononia haar belang door de Germaanse volksverhuizingen. Britannia werd overspoeld door Picten, Ieren, Attacotti, Angelen, Saksen, Friezen en Juten. Tussen 383 en 407 verlieten de Romeinse legioenen de provincie. In 410 smeekten de Britten om militaire steun vanuit Rome, maar keizer Honorius liet hen droogjes weten dat ze zelf hun boontjes mochten doppen. Hoewel verhalen vertellen dat onder meer Attila de Hun Bononia plunderde, was vooral het loslaten van Britannia als Romeinse provincie de grote klap voor de havenstad.

In de loop van de vijfde eeuw veranderde het eiland grondig. De romanisering verdween door de komst van de nieuwe stammen en de Britten grepen terug naar hun Keltische oorsprong. De Keltische taal kreeg weer de bovenhand en evolueerde naar het latere Welsh, een naam die de invallende Germanen eraan gaven. Ook de begrippen 'Waal' en 'Walen' komen van die aanduiding, en betekenen 'vreemd' of 'buitenlands'. De autochtone Britse bevolking

werd midden de 6de eeuw het slachtoffer van grote tegenslagen. Een om zich heen slaande pestepidemie eiste een grote tol en een daaropvolgende strijd met de Germaanse stammen leidde tot de slavernij van vele Britten. Professor Raoul Van Caenegem schrijft in zijn voortreffelijke *Geschiedenis van Engeland* over deze transformatie: 'De geschiedenis kent weinig voorbeelden van een zo volledige verdwijning van taal, cultuur, godsdienst, bewoningsvorm, staatsinrichting en economie – in één woord van de hele civilisatie van een land en volk. (...) Zelden is een nieuwe bevolking, gevestigd op oude cultuurbodem, zo van nul gestart als de Angelsaksen in het gewezen Britannïë.'

De Friezen brachten de stilgevallen Romeinse handel tussen Britannia en het continent intussen weer tot leven. In het Londen van de 7de eeuw stond 'Fries' zowat gelijk aan 'handelaar'. De Friezen vestigden zich in het noorden van het Britse eiland en stichtten er Dumfries, wat zoveel betekent als 'het fort van de Friezen'. Volgens sagen werd de Friese edelman Hengist met behulp van zijn listige dochter Rowena zelfs koning van Kent. Rowena voerde bij hun ontmoeting de koning der Britten niet alleen dronken met wijn, maar ze benevelde hem ook door haar schoonheid. Toen hij dubbeldronken aan Hengist 'alles wat gij maar hebben wilt' aanbod in ruil voor de mooie Rowena, eiste de Fries het koninkrijk van Kent op. Rowena huwde vervolgens de Brit. De nieuwe echtgenoten kwamen niet veel later om in een brand. Daarop werd Hengist de nieuwe 'koning der Britten'. Zowel in Friesland als in Engeland sloeg men Friese munten. De Noordzee duidde men in die tijd zelfs aan als 'Mare Frisicum'. Bononia aan de andere kant van de Friese Zee speelde daarin geen rol meer. Het transformeerde naar het vissersdorpje Beunen. De vuurtoren van Caligula domineerde eeuwenlang het landschap, als een verre herinnering aan de belangrijkheid van Bononia. Beunen of Boonen werd uiteindelijk onderdeel van de Pagus Bononiensis, een gebied afhankelijk van de Pagus Flandrensis, het graafschap Vlaanderen.